

Зайченко О.І., канд. пед. наук,
доцент ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти» АПН України

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ РАЙОНУ

***Анотація.** У статті зроблено спробу розкрити державно-громадське управління, яке має забезпечити прискорений, випереджаючий інноваційний розвиток, а також умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості.*

Ключові слова: державно-громадське управління, модель, структура, управління освітою, громадська думка, асоціативна основа.

***Аннотация.** В статье сделана попытка раскрыть государственно-гражданское управление, которое должно обеспечить ускоренное, опережающее инновационное развитие, а также условия для развития, самоутверждения и самореализации личности.*

Ключевые слова: государственно-гражданское управление, модель, структура, управление образованием, гражданское мнение, ассоциативная основа.

***Annotation.** An attempt to expose a state community management, which must provide speed-up, passing ahead innovative development and also terms for development, self-affirmation and self-realization of personality is done in the article.*

Key words: state community management, model, structure, management, public opinion, associative basis, education.

Сьогоднішня ситуація в нашій країні характеризується кардинальними змінами в політичній, економічній, соціальній та культурній сферах людської діяльності, що зумовлює порух нових підходів та методів до організації навчально-виховного процесу, перетворення жорсткого управління на мобільне, гнучке.

Серед основних завдань реформування освіти України вирішальне місце посідає реалізація основних напрямів державної політики в управлінні освітою. Зміни, які відбуваються в Україні з початку 90-х років минулого століття, дають можливість створити в державі демократичне суспільство, яке вимагає суттєвої перебудови системи державного управління освітою.

Конституцією України, законами України щодо питань освіти, Національною доктриною розвитку освіти визначені стратегічні цілі,

завдання, пріоритетні напрями й шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти.

Зокрема, Національною доктриною розвитку освіти України визначено, що «...сучасна система управління сферою освіти має розвиватись як державно-громадська, має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. Діяльність освітян має спрямовуватися на порух нових, демократичних, відкритих моделей управління освітою, що орієнтує освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. Нова модель системи управління сферою освіти має бути демократичною і відкритою. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою» [4].

Даною проблемою займалися В. Бочкар'єв, А.О. Гошко, В.А.Грабовський, О. Демянчук, Г.А. Дмитренко, Г.В. Єльнікова, О.І. Зайченко, В.М. Князєв, В.К. Майборода, В.І. Маслов, Р.Я. Пастушенко, В.Ф. Петров, Г.А. Полякова, П.І. Третьяков, Т.І. Шамова.

Існуюча законодавча база дає можливість не тільки створити на локальному рівні дієву систему засобів правового регулювання державно-громадського управління системою освіти району, а й конкретизувати, доповнити її своїми внутрішніми документами.

Головним завданням державно-громадського управління є забезпечення діалогу структур державного управління з органами громадського самоврядування, установлення рухомої рівноваги між державним регулюванням та процесами самоорганізації, що відбуваються в соціально-педагогічних системах.

Національна доктрина розвитку освіти зосереджує увагу на подальшому розширенні участі громадян в управлінні освітніми процесами, їх впливу на державне управління, наданні освіті гуманістично-інноваційного характеру,

що в подальшому забезпечить зростання самостійності особистості, її творчу активність і прискорить розвиток громадянського суспільства.

Державне управління здійснюється в загальнодержавному масштабі спеціальними суб'єктами – органами державного управління. Роль цих органів в освіті виконують: Міністерство освіти і науки України; управління освіти і науки обласних державних адміністрацій; районні (міські) управління (відділи) освіти рай(міськ)держадміністрацій.

Участь громадян в управлінні освітою реальна лише в демократичній і правовій державі, де розвивається громадянське суспільство. В умовах пріоритету демократії та права громадська думка стає своєрідним інформаційним сигналом, що дозволяє об'єктивно оцінити результати й коригувати роботу закладів освіти у відповідності до потреб суспільства та інтересів більшості учасників навчального процесу. Формування, оприлюднення й доведення до владних структур громадської думки дає можливість місцевим громадам реально впливати на управління освітою.

Поєднання державного і громадського управління в освіті створює державно-громадське управління, яке проголошує пріоритет держави з обов'язковим урахуванням громадської думки.

Метою державно-громадського управління освітою є опитальне поєднання державних та громадських начал в інтересах людини, суспільства і держави.

Завданнями такого управління є:

- реалізація законодавчо визначених прав педагогів, учнів та їх батьків на участь в управлінні навчальним закладом;
- демократизація державного управління освітою;
- задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу;
- розвиток узгоджувальних механізмів розв'язання протиріч і конфліктів між усіма суб'єктами.

Визначення змісту державно-громадського управління має враховувати діяльність його суб'єктів за двома напрямками:

1. Забезпечення функціонування освітньої сфери: участь у підготовці, прийнятті та реалізації нормативно-правової бази; взаємодію державних і громадських органів, які сприяють гармонізації й гуманізації відносно учасників освітнього процесу; залучення можливостей і ресурсів юридичних і фізичних осіб; представлення і захист інтересів освіти.
2. Розвиток системи освіти: розробка і реалізація відповідних програм, в тому числі спрямованих на модернізацію, вдосконалення змісту, форм і методів освітньої діяльності; підготовка, прийняття і введення в дію документів для стимулювання діяльності закладів освіти, органів управління.

До організаційної структури державно-громадського управління відносяться:

- державна влада і місцеве самоуправління;
- державні, регіональні та місцеві органи управління освітою;
- управління освітніми закладами;
- громадське управління і самоуправління всіх рівнів.

Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах відбувається через підсилення громадського впливу та створення моделі державно-громадського управління, яка має враховувати регіональні особливості, автономізацію закладів освіти, конкурентоспроможність освітніх послуг, створення наукового та інформаційно-аналітичного супроводу управлінських рішень. Така модель управлінської освітньої системи передбачає зміну стилю, структури та делегування громадськості певних функцій.

Механізм державно-громадського управління освітою може реалізовуватись через використання моделей запропонованих Г.В. Сльниковою [2], а саме: модель структурно-громадського супроводу; модель інформаційно-громадського супроводу; модель субординаційно-проміжного партнерства. В основу їх функціонування покладено адаптивне управління, як взаємовплив, який викликає взаємне пристосування поведінки суб'єктів

діяльності на діалогічній основі, котра забезпечується спільним виробленням реалістичної мети з наступним поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення.

Організація державно-громадського управління на асоціативній основі передбачає створення громадських органів та включення їх на рівноправних засадах до діяльності державних управлінських підструктур управління (відділу) освіти:

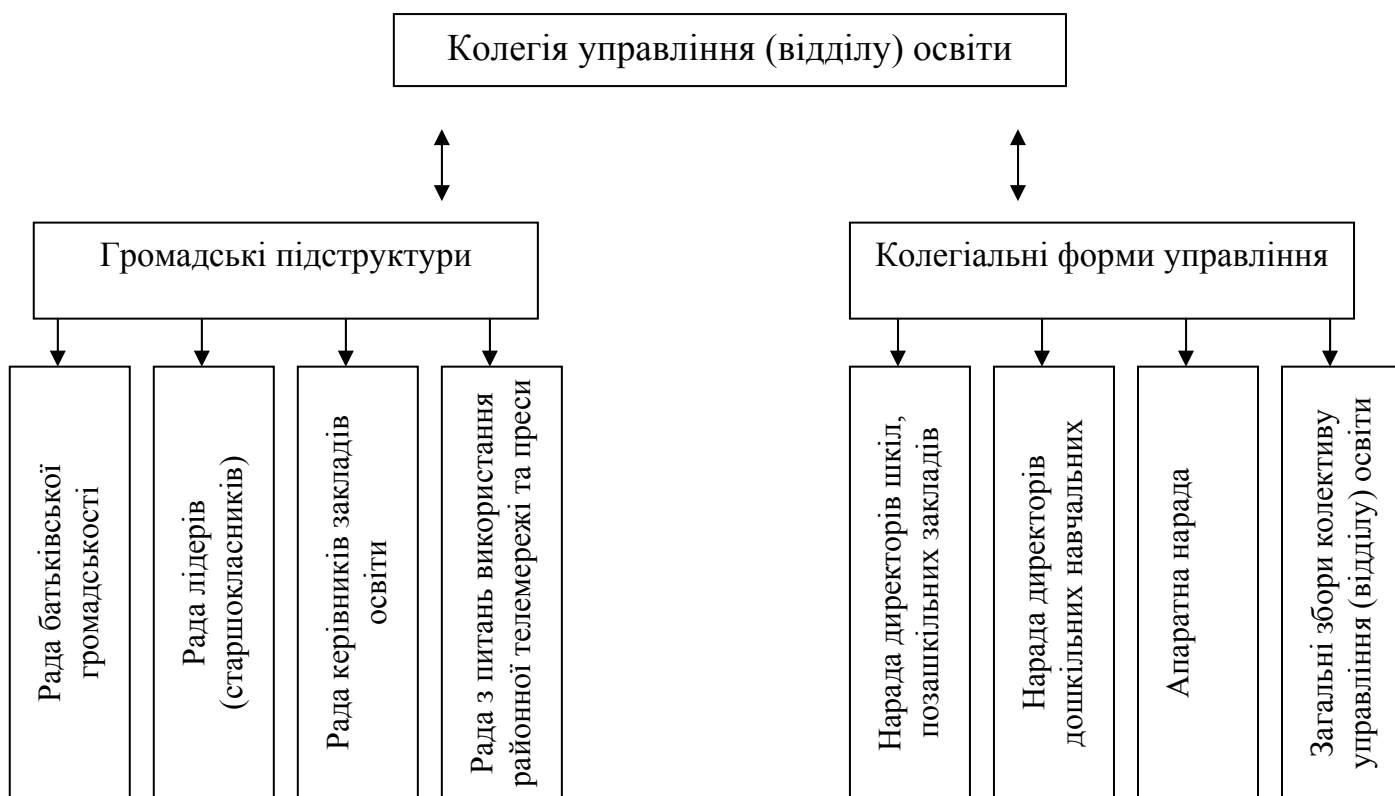

Рис. 1. Демократичні підструктури управління районного управління (відділу) освіти

Зміст роботи по здійсненню державно-громадського управління системою освіти району визначається головною метою такого управління – оптимальне поєднання державного і громадського начала в управлінні в інтересах особистості, суспільства і держави. Досягнути вказану мету можна тільки розв’язавши завдання по створенню умов реалізації прав педагогів, учнів, батьків, громадськості на участь в управлінні системою освіти району.

Освічені й усебічно розвинуті особистості визначають потенціал будь-якої демократичної країни. Вони мають найкращі шанси збудувати демократичне суспільство, де кожен зможе розвинути свої здібності і відчутти себе частиною спільноти, виплекати культуру індивідуальної та колективної суспільної відповідальності й закласти міцні основи громадянського суспільства.

Література:

1. Грабовський В.А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти / В.А. Грабовський // Вісник НАДУ. – 2004. -- №4. – С.355-363.

2. Єльнікова Г.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г.В. Єльнікова // Директор школи : газета для керівників шкіл. – 2003. - №40 (280). – С.10-11.

3. Зайченко О.І., Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Теорія і практика управлінської діяльності районного відділу освіти : монографія / О.І. Зайченко, Н.М. Островерхова, Л.І. Даниленко. – К. : ВПЦ «Техпрінт», 2000. – 352 с.

4. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти : Офіц. Вид. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – 404 с.

5. Крисюк С.В. Концептуальні засади розвитку державно-громадського управління освітою / С.В. Крисюк // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління : Матеріали наук.-практ. конф. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Т.1. – 460 с.

6. Шамова Т.И. Анализ путей развития государственного управления в образовании России / Т.И. Шамова // Управление школой. – 2003. - № 9 (921). – С.14-17.